

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ ŠIAULIŲ TARDYMO IZOLIATORIŲ IR KALĖJIMŲ DEPARTAMENTĄ PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS

2019-12-17 Nr. 4D-2019/1-1133
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2019 m. rugsėjo 3 d. gavo X (toliau vadinama – Pareiškėjas) skundą (toliau vadinama ir – Skundas) dėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus (toliau vadinama ir – ŠT, Šiaulių TI) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nesudarant sąlygų pasinaudoti dušu ir išsiskalbti drabužius, ir Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau vadinama ir – KD, Kalėjimų departamentas) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai netinkamai išnagrinėjus Pareiškėjo kreipimąsi.

2. Skunde, be kitų aplinkybių, nurodoma:

2.1. „2019.06.23 dieną su prašymu Nr. 72/01-3915 į ŠTI Direktorių kreipiausi dėl leidimo papildomai pasinaudoti dušu, kadangi labai karšta, ir tik ŠTI 2019 liepos 18 d. Nr. 17/01-1264 pateikė atsakymą, kad nėra sąlygų, o norint įrengti kitus dušus reikia renovacijos. Toks absurdiškas ŠTI Direktoriaus elgesys tik parodo, kad jis ignoruoja tiek CPT rekomendacijas teismų sprendimus. Ką jau kalbėti apie papildomą dušą jei net pagal numatytą grafiką nesugeba išmaudyti o tai yra 06.27 dieną maudė, o po to tik išmaudė 2019.07.08 dieną po 11 dienų [...]“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta);

2.2. „2019.06.25 Nr. 72/01-3929 pateikiau prašymą 06.26 Nr. 71/04-3138 skundą ir 2019 liepos 17 Nr. 72/04-4365 prašymą dėl leisti išsiskalbti rūbus viso to nebuvo leista padaryti, o atsakymas tiesiog pasityčiojimas ŠTI Direktorius 2019 liepos 26 Nr. 17/01-1296 atsakė, kad jums yra sudaryta galimybė. Bet noriu atkreipti Jūsų dėmesį, kad man ta galimybė nėra sudaryta iki šiol. [...]. Ir toks biurokratinis veiksmas vyksta 3 mėnesius“;

2.3. „Neapsikentęs visų šių veiksmų kreipiausi su skundu į KD prie LR TM [*Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos*] kuris savo rašte 2019.08.22 Nr. 2S-3583 vėlgi neįžvelgė ŠTI Direktoriaus pažeidimų.“

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2019 m. rugsėjo 5 d. raštu Nr. 4D-2019/1-1133/3D-2203 kreipėsi į ŠTI, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2019 m. spalio 1 d. Seimo kontrolierius gavo ŠTI 2019 m. rugsėjo 24 d. raštą Nr. 14/01-12192 (toliau vadinama ir – ŠTI atsakymas).

Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

4.1. „ŠTI direktoriaus pavaduotojo, laikinai vykdančio direktoriaus funkcijas 2014 m. sausio 15 d. yra patvirtintas suimtųjų ir nuteistųjų vedimo laiko sanitariniam švarinimui grafikas. [...] pažymime, kad teisės aktai nenumato įpareigojimo fiksuoti suimtųjų (nuteistųjų) apsilankymų duše skaičių“;

4.2. „suintiesiems galimybė pasinaudoti pirtimi ir dušu dažniau nei kartą per savaitę gali būti suteikiama atsižvelgiant į Sveikatos priežiūros tarnybos pažymą (dėl nustatytos ligos ar dėl kitų objektyvių priežasčių). Taip pat pažymėtina, kad ŠTI pastatytas 1911 m., yra įtrauktas į Kultūros vertybių sąrašą ir ŠTI administracijos veiksmai rekonstruojant patalpas yra riboti. Norint suteikti suimtiesiems (nuteistiesiems) galimybę pasinaudoti pirtimi ar dušu dažniau nei kartą per savaitę, būtina įstaigoje įrengti naujas dušines, o jas įrengti be pastatų rekonstrukcijų ir kapitalinio remonto nėra galimybių. ŠTI administracija primena, kad kiekvienoje kameroje yra vandentiekio sistema ir esant poreikiui (vyraujant aukštesnei lauko temperatūrai, po užsiėmimų ir t. t.) suimtieji (nuteistieji) gali apsiprausti gyvenamojoje kameroje“;

4.3. „galimybė pasinaudoti dušu dažniau nei kartą per savaitę natūraliai sutampa į ŠTI priimtiems suimtiesiems ir nuteistiesiems atvykus iš areštinių ar iš kitų laisvės atėmimo vietų, kadangi jie vedami į dušą dar ir pagal ŠTI direktoriaus patvirtintą grafiką“;

4.4. „vadovaujantis Lietuvos higienos normoje HN 134:2015 [...] nustatytais reikalavimais ir 2012 m. spalio 31 d. Šiaulių TI direktoriaus įsakymu Nr. 1/01-210 patvirtintu Šiaulių TI skalbinių bei suimtųjų (nuteistųjų) apatinių drabužių ir asmeninės patalynės skalbimo tvarkos aprašu, Šiaulių TI esantiems suimtiesiems (nuteistiesiems) išduodama patalynė bei rankšluosčiai, taip pat suimtųjų (nuteistųjų) apatiniai drabužiai bei asmeninė patalynė skalbiama ir džiovinama įstaigoje nemokamai“;

4.5. „Pagal suimtųjų (nuteistųjų) prašymus į kameras išduodami kibirai ar vonelės. [...] nemokiems suimtiesiems (nuteistiesiems) kartą per 3 mėnesius išduodami skalbimo milteliai, mokiems suimtiesiems (nuteistiesiems) sudaryta galimybė Šiaulių TI veikiančioje parduotuvėje įsigyti skalbimo priemonių ir rūbus skalbtis kameroje“;

4.6. „Vadovaujantis Suėmimo vykdymo įstatymo 24 str. 1 d. suimtieji turi teisę per tris mėnesius, o nuteistieji vadovaujantis Bausmių vykdymo kodekso 95 str. 1 d. turi teisę per šešis mėnesius gauti vieną pašto ar perduodamą drabužių, patalynės (išskyrus antklodę, čiužinį ir pagalvę), avalynės siuntinį. Pabrėžiame, kad suimtiesiems (nuteistiesiems) sudaryta galimybė nešvarius drabužius perduoti išskalbti savo artimajam ar kitam asmeniui [...]“;

4.7. „Iki 2019 m. balandžio 1 d., kai buvo nutraukta bendradarbiavimo sutartis sudaryta su UAB „A“, mokūs suimtieji (nuteistieji) turėjo galimybę asmeninius viršutinius drabužius skalbti UAB „A“ už asmeninėse sąskaitose turimus pinigus; nuo 2019 m. balandžio 1 d. buvo vykdomos suimtųjų (nuteistųjų) viršutinių drabužių skalbimo paslaugos už asmenines lėšas pirkimo procedūros. Skalbimo paslaugos pirkimas neįvyko 3 kartus, nes negautas nei vienas teikėjo pasiūlymas“;

4.8. „Vadovaujantis Šiaulių TI direktoriaus 2019-09-04 įsakymu Nr. 1/01-209 „Dėl suimtųjų ir nuteistųjų viršutinių asmeninių drabužių, asmeninės patalynės skalbimo ar cheminio valymo paslaugos už asmenines lėšas įsigijimo, organizavimo ir apskaitos tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtintu tvarkos aprašu, mokiems suimtiesiems (nuteistiesiems) sudaryta galimybė

išsiskalbti rūbus ar patalynę už asmenines lėšas“;

4.9. „Šiaulių TI suteikia visas galimybes suimtiesiems (nuteistiesiems) skalbtis tiek apatinius, tiek viršutinius asmeninius drabužius bei patalynę, tačiau nėra atsakingas už tai, kad dėl tam tikrų subjektyvių priežasčių kalinamieji nesinaudoja jiems suteikiamomis galimybėmis.“

5. Seimo kontrolierius 2019 m. rugsėjo 5 d. raštu Nr. 4D-2019/1-1133/3D-2204 kreipėsi į KD, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes.

2019 m. rugsėjo 13 d. Seimo kontrolierius gavo KD 2019 m. rugsėjo 12 d. raštą Nr. 1S-2384. Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

5.1. „Kalėjimų departamente buvo gautas X 2019-07-24 skundas [...] dėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus direktoriaus atsakymų į X skundus ir prašymus dėl galybės papildomai pasinaudoti dušu, išsiskalbti drabužius ir kt.“;

5.2. „Į pirmiau nurodytą X [...] skundą buvo atsakyta Kalėjimų departamento 2019-08-22 raštu Nr. 2S-3583“;

5.3. KD, išnagrinėjęs Pareiškėjo kreipimąsi, nenustatė, kad ŠTI pareigūnai savo veiksmais (neveikimu) būtų pažeidę jo teises ar teisės aktų reikalavimus; 2019 m. rugpjūčio 22 d. KD rašte Nr. 2S-3583 nurodoma, kad „[...] Įstaigos [ŠTI] administracija atsakė į Jūsų keliamus klausimus ir nurodė teisės aktų reikalavimus, kuriais pagrindė atsakymus.“

Tyrimui reikšmingi teisės aktai

6. Europos Tarybos Ministrų Komiteto Rekomendacijos Rec(2006)2 valstybėms narėms dėl Europos kalėjimų taisyklių (toliau vadinama – Europos kalėjimų taisyklės):

6.1. *19.4 punktas* – „Turi būti įrengta tinkama įranga tam, kad kiekvienas kalinys galėtų praustis klimatinės sąlygas atitinkančioje temperatūroje, jei įmanoma, kiekvieną dieną, tačiau ne rečiau kaip du kartus per savaitę (arba dažniau, jei reikalinga) tam, kad būtų užtikrinti higienos reikalavimai“;

6.2. *20.3 punktas* – „Visi drabužiai turi būti geros būklės ir prireikus pakeičiami.“

7. Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo (toliau vadinama – SVĮ):

7.1. *44 straipsnis „Suimtųjų materialinis buitinis aprūpinimas“* – „4. Ne rečiau kaip kartą per savaitę suimtiesiems turi būti suteikta galimybė pasinaudoti pirtimi arba dušu ir gauti išskalbtą patalynę (išskyrus antklodę, čiužinį ir pagalvę) ir apatinius drabužius. Suimtiesiems jų pageidavimu turi būti suteikta galimybė ne dažniau kaip du kartus per mėnesį pasinaudoti kirpėjo paslaugomis. [...]“;

7.2. *49 straipsnis „Pareigūnų veiksmų ir sprendimų apskundimas“* – „1. Tardymo izoliatorių pareigūnų veiksmai ir sprendimai skundžiami Bausmių vykdymo kodekso 183 straipsnyje nustatyta tvarka. [...]“

8. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso:

183 straipsnis „Bausmių vykdymo institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų apskundimas“ – „1. Viešųjų darbų, laisvės apribojimo, arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes vykdančių institucijų ir įstaigų pareigūnų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami atitinkamą bausmę vykdančios institucijos ar įstaigos vadovui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo skundo gavimo dienos. 2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytas bausmes vykdančių institucijų ir įstaigų vadovų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami Kalėjimų departamento direktoriui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo jo gavimo dienos, o jei dėl skundo atliekamas tyrimas, – per dvidešimt darbo dienų nuo tyrimo baigimo dienos. [...]“

9. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo:

3 straipsnis „Viešojo administravimo principai“ – „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais principais: [...] 2) objektyvumo. Šis principas reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs; [...] 4) nepiktnaudžiavimo valdžia. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektams draudžiama atlikti viešojo administravimo funkcijas neturint šio įstatymo nustatyta tvarka suteiktų viešojo administravimo įgaliojimų arba priimti administracinius sprendimus, siekiant kitų, negu įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nustatyta, tikslų; [...] 13) išsamumo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį. [...]“

10. Tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2009 m. birželio 1 d. įsakymu Nr. 1R-172:

10.1. 106 punktas – „Esant poreikiui, atvykę į tardymo izoliatorių suimtieji higieniškai švarinami, sudaroma galimybė nusiprausti duše, dezinfekuojami jų rūbai“;

10.2. 107 punktas – „Ne rečiau kaip kartą per savaitę suimtiesiems suteikiama galimybė pasinaudoti dušu, gauti išskalbtą patalynę ir apatinius drabužius, ne dažniau kaip du kartus per mėnesį, suimtųjų pageidavimu, turi būti suteikta galimybė pasinaudoti kirpėjo paslaugomis.“

11. Lietuvos higienos normos HN 134:2015 „Laisvės atėmimo vietų ir teritorinių policijos įstaigų areštinių sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtintos 2015 m. rugpjūčio 3 d. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymu Nr. V-908:

11.1. 40 punktas – „Laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudarytos sąlygos skalbti ir džiovinti asmeninius apatinius ir viršutinius drabužius, jeigu jie neskalbiami centralizuotai ir jeigu laisvės atėmimo vietose laikomi asmenys neaprūpinami švariais apatiniais ir viršutiniais drabužiais“;

11.2. 44 punktas – „Laisvės atėmimo vietose, policijos areštines laikomiems asmenims turi būti sudaryta galimybė ne rečiau kaip vieną kartą per savaitę nusiprausti duše.“

Tyrimui reikšminga Lietuvos Respublikos teismų praktika

12. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau vadinama – LVAT) 2011 m. balandžio 19 d. nutartyje, priimtoje administracinėje byloje Nr. A-143-2876/2011, priejo prie išvados:

„Laisvės atėmimo institucijų sprendimuose turi būti aiškiai nurodyti *objektyviais* duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis pagrįsti sprendimo motyvai [...]“

13. LVAT 2012 m. gruodžio 20 d. sprendime, priimtame administracinėje byloje Nr. A-822-3206-12, konstatavo:

„Pagal Tarybos Kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statuto (2008 m. lapkričio 6 d. įstatymo Nr. X-1791 redakcijos) 5 straipsnį, Kalėjimų departamentas ir jam pavaldžios įstaigos (pagal Statuto 2 straipsnio 1 dalį, pataisos namai yra Kalėjimų departamentui pavaldi įstaiga) savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Bausmių vykdymo kodeksu, Baudžiamuoju kodeksu, Baudžiamojo proceso kodeksu, Suėmimo vykdymo įstatymu, kitais įstatymais, šiuo statutu, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis ir kitais teisės aktais. Pagal Statuto 4 straipsnį, Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų veikla grindžiama teisingumo, teisėtumo, žmogaus teisių ir

laisvių gerbimo, suimtųjų ir nuteistųjų lygybės prieš suėmimo ir bausmių vykdymo įstatymus, humanizmo, bausmių vykdymo individualizavimo, progresyvaus bausmių atlikimo ir viešumo principais. Panevėžio pataisos namai ir Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, kaip viešojo administravimo subjektai, be minėtų specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, pavyzdžiui: įstatymo viršenybės, reiškiančio, kad viešojo administravimo subjektų įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą turi būti nustatyti teisės aktuose, o veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus, *objektyvumo*, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia principus (Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 1 punktas).“

Tyrimo išvados

14. Atsižvelgiant į Skunde aprašytas aplinkybes, išvados bus pateikiamos dėl kiekvienos iš šių dalių atskirai:

14.1. dėl ŠTI pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nesudarant sąlygų pasinaudoti dušu;

14.2. dėl ŠTI pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nesudarant sąlygų išsiskalbti drabužius;

14.3. dėl KD pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai netinkamai išnagrinėjus Pareiškėjo kreipimąsi.

Dėl ŠTI pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nesudarant sąlygų pasinaudoti dušu

15. Skunde nurodoma, kad ŠTI Pareiškėjui nėra sudaromos sąlygos pasinaudoti dušu.

16. Suimtieji ir nuteistieji turi teisę į saugią gyvenamąją aplinką, kurią, be kita ko, užtikrina higienos reikalavimų laikymasis. Higienos reikalavimų turi laikytis tiek pati laisvės atėmimo įstaiga, tiek suimtieji / nuteistieji. Pažymėtina, kad pareiga sudaryti sąlygas suimtiesiems / nuteistiesiems palaikyti asmeninę higieną tenka laisvės atėmimo įstaigai, t. y., ji turi užtikrinti, kad suimtieji / nuteistieji bus aprūpinti higienos priemonėmis, *turės tinkamas sąlygas nusiprausti*, skalbti rūbus bei patalynę. Pagal nustatytą teisinį reglamentavimą (šios pažymos 7.1, 10, 11.2 punktai), suimtiesiems ir nuteistiesiems turi būti sudaromos sąlygos *ne rečiau kaip kartą per savaitę* pasinaudoti dušu.

17. Anot ŠTI pareigūnų, visiems esantiems įstaigoje suimtiesiems / nuteistiesiems, įskaitant ir Pareiškėjui, yra sudaromos sąlygos ne rečiau kaip kartą per savaitę pasinaudoti dušu. Šis pareigūnų teiginys kelia abejonių, nes Seimo kontrolieriui nebuvo pateikti tai pagrindžiantys duomenys. Iš kartu su ŠTI atsakymu pateikto suimtųjų ir nuteistųjų vedimo laiko sanitariniam švarinimui grafiko nustatyta, kad įstaigoje laikomi asmenys dušu gali pasinaudoti pirmadieniais–penktadieniais nuo 8 iki 11.30 val. ir nuo 12.30 iki 16.30 val. (penktadieniais – iki 15.15 val.), tačiau nenurodoma, kokie konkretūs asmenys (kokio būrio, grupės ar pan.) ir koku laiku yra vedami nusiprausti. Toks vidaus teisinis reglamentavimas sudaro prielaidas ŠTI pareigūnų klaidai – nenuvesti atskirų asmenų ar jų grupių į dušą. Paminėtina, kad ŠTI neturi galimybių šią klaidą greitai ir efektyviai pašalinti, nes asmenų apsilankymai duše nėra registruojami, t. y., nėra būdo nustatyti, kuriems asmenims buvo / nebuvo sudarytos sąlygos bent vieną kartą per savaitę nusiprausti duše, ir imtis priemonių, kad negalėję nusiprausti asmenys galėtų nedelsiant pasinaudoti dušu.

Atkreiptinas dėmesys, kad ŠTI nepateikė duomenų, kurie paneigtų Pareiškėjo teiginius, jog jam nebuvo sudarytos sąlygos vieną kartą per savaitę pasinaudoti dušu, todėl teiginiai vertintini kaip pagrįsti.

18. Pažymėtina, kad, pagal Europos kalėjimų taisyklių 19.4 punktą, kiekvienas kalinys turėtų galėti prausti klimatinės sąlygas atitinkančioje temperatūroje, jei įmanoma, kiekvieną dieną, tačiau ne rečiau kaip du kartus per savaitę (*arba dažniau, jei reikalinga*). Tai reiškia, kad, esant objektyvioms priežastims, laisvės atėmimo vietoms tenka pareiga sudaryti sąlygas suimtiesiems / nuteistiesiems pasinaudoti dušu tiek kartų, kiek tai yra reikalinga, kad būtų užtikrinti higienos reikalavimai.

ŠTI pareigūnai pripažino, kad nesudaro jų įstaigoje esantiems asmenims (įskaitant ir Pareiškėją) galimybės prausti dažniau nei vieną kartą per savaitę, nes neturi šiam poreikiui patenkinti reikalingo kiekio dušinių (ir negali jų įrengti dėl to, jog ŠTI pastatas yra įtrauktas į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrą; būtų reikalinga atlikti pastatų rekonstrukciją ir patalpų kapitalinį remontą), be to, ŠTI suimtieji / nuteistieji turi galimybę apsiprausti kameroje. Išimtyms yra taikomos tik iš kitų įstaigų atvykstantiems asmenims ir asmenims, kuriems tai yra būtina dėl turimų sveikatos problemų. Seimo kontrolierius tokią ŠTI pareigūnų poziciją vertina kritiškai, nes:

18.1. nėra duomenų, kad ŠTI pareigūnai apskritai būtų ėmęsi priemonių spręsti nepakankamo dušinių kiekio klausimą arba / ir organizuoti įstaigos darbą taip, kad į esamas dušines būtų nuvesti visi joje laikomi suimtieji / nuteistieji;

18.2. dalies kūno prausimas kameroje negali būti prilyginamas viso kūno prausimui duše, nes tai neužtikrina tokio paties asmeninės higienos palaikymo lygio;

18.3. ne visais atvejais objektyvios priežastys (pavyzdžiui, netikėtai aukšta oro temperatūra), kurioms esant yra būtina pasinaudoti dušu, sutaps su asmens atvykimu į ŠTI, kai jam yra siūloma galimybė papildomai pasinaudoti dušu, todėl išlieka nepagrįstai didelė tikimybė, kad susiklosčius netikėtoms aplinkybėms nebus užtikrinamas tinkamas higienos reikalavimų laikymasis.

19. Visos šios Skundo dalies tyrimo metu nustatytos aplinkybės leidžia teigti, kad ŠTI neužtikrina tinkamų sąlygų įstaigoje esantiems suimtiesiems / nuteistiesiems (įskaitant ir Pareiškėją) palaikyti švarą ir asmens higieną, ypač jei susiklosto neplanuota situacija, kai suimtiesiems / nuteistiesiems (įskaitant ir Pareiškėją) dėl objektyvių priežasčių yra reikalinga pasinaudoti dušu daugiau nei vieną kartą per savaitę (pavyzdžiui, netikėtai aukštai pakilus oro temperatūrai).

Dėl šios priežasties darytina išvada, kad Skundo dalis dėl ŠTI pareigūnų veiksmų (neveikimo), nesudarant sąlygų pasinaudoti dušu, yra pagrįsta.

Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, ŠTI direktoriui Sauliui Rajunčiui rekomenduotina imtis priemonių, kad ateityje *visiems* ŠTI esantiems suimtiesiems / nuteistiesiems būtų sudarytos sąlygos pasinaudoti dušu ne rečiau kaip vieną kartą per savaitę, o, esant objektyvioms priežastims, būtų suteikta papildoma galimybė nusiprausti.

Dėl ŠTI pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nesudarant sąlygų išsiskalbti drabužius

20. Skunde nurodoma, kad ŠTI Pareiškėjui nėra sudaromos sąlygos išsiskalbti drabužius.

21. Pagal Europos kalinimo taisyklių 20.3 punktą (šios pažymos 6.2 punktas), visi laisvės atėmimo vietose laikomų asmenų drabužiai turi būti geros būklės. Pažymėtina, kad vienas iš būdų palaikyti gerą drabužių būklę yra jų skalbimas. Laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudarytos sąlygos skalbti ir džiovinti viršutinius drabužius, jeigu jie nescalbiami centralizuotai ir jeigu laisvės atėmimo vietose laikomi asmenys neaprūpinami švariais apatiniais ir viršutiniais drabužiais (šios pažymos 11.1 punktas). Pareiga sudaryti šias sąlygas tenka laisvės atėmimo įstaigai (šiuo atveju – ŠTI).

22. Įvertinus Skundo turinį, konstatuotina, kad Pareiškėjas neginčija fakto, jog apatiniai

drabužiai, laikantis teisės aktuose nustatytos tvarkos, yra skalbiami. Šiuo atveju yra skundžiamasi dėl ŠTI nesudaromų galimybių išsiskalbti viršutinius drabužius. Anot ŠTI pareigūnų, visiems įstaigoje laikomiems suimtiesiems ir nuteistiesiems (įskaitant Pareiškėją) yra sudaromos tinkamos sąlygos išsiskalbti viršutinius drabužius, tačiau jie šiomis sąlygomis nesinaudoja dėl subjektyvių priežasčių.

Vis dėlto šios Skundo dalies tyrimo metu nustatytos aplinkybės paneigia minėtą ŠTI pareigūnų teiginį, t. y.:

22.1. ŠTI pagal suimtųjų (nuteistųjų) prašymus į kameras išduodami kibirai arba vonelės; nemokiems suimtiesiems (nuteistiesiems) kartą per 3 mėnesius išduodama skalbimo miltelių, mokiems suimtiesiems (nuteistiesiems) sudaryta galimybė ŠTI veikiančioje parduotuvėje įsigyti skalbimo priemonių ir rūbus skalbti kameroje. Keltina abejonė, ar viršutinių drabužių skalbimas bei jų džiovinimas kameroje tinkamai užtikrina suimtųjų (nuteistųjų) teisę į sveiką gyvenamąją aplinką? Visų pirma, visuotinai žinoma, kad efektyviai išsiskalbti drabužius galima tik šiltame vandenyje. Atkreiptinas dėmesys, kad į ŠTI kameras yra tiekiamas tik šaltas vanduo. Šios aplinkybės paneigia ŠTI pareigūnų teiginius, kad suimtieji (nuteistieji) gali tinkamai išsiskalbti viršutinius rūbus savo kameroje, naudodamiesi vonelėmis ar kibirais. Antra, Seimo kontrolierius skundų nagrinėjimo praktikoje pastebėjo neretai pasitaikančius atvejus, kad keli suimtieji (nuteistieji) yra apgyvendinti nedidelio ploto patalpose, kuriose ventiliacijos sistema yra silpna, todėl drabužius skalbiant ir džiovinant kameroje neproporcingai sumažėja gyvenamasis plotas, pakinta santykinė oro drėgmė, ilgainiui susidaro sąlygos augti pelėsiams;

22.2. ŠTI suimtieji (nuteistieji) gali išsiskalbti nešvarius viršutinius drabužius juos perduodami artimiesiems; ši galimybė kelia pagrįstų abejonų, nes nėra aišku, koku būdu giminaičių ir artimųjų lankymasis yra susijęs su asmens higiena bei drabužių skalbimu? Seimo kontrolierius ne kartą savo darbo praktikoje yra pažymėjęs, kad bendravimas su artimaisiais yra tiesiogiai susijęs su asmens socialinių ryšių palaikymu, bet niekaip negali būti siejamas su suimtojo ar nuteistojo asmens higiena arba drabužių skalbimu (2019 m. gegužės 22 d. pažymos Nr. 4D-2018/1-36 16 punktas; 2019 m. spalio 31 d. pažymos Nr. 4D-2019/1-1262 17 punktas);

22.3. ŠTI atsakyme nurodoma, kad iki 2019 m. balandžio 1 d. *mokūs* suimtieji (nuteistieji) galėjo viršutinius drabužius išsiskalbti UAB „A“ (šiuo metu tokios galimybės nėra, nes nutrūko su minėta įmone sudaryta sutartis, o naujos sutarties kol kas nepavyko pasirašyti); dar 2016 metais Seimo kontrolierius yra konstatavęs, kad turi būti sudarytos sąlygos *visiems* laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims, t. y., tiek turintiems papildomų lėšų, *tiek jų neturintiems*, skalbti ir džiovinti asmeninius apatinius (ne rečiau kaip kartą per savaitę) ir viršutinius drabužius, priešingu atveju būtų paneigta nemokių asmenų teisė palaikyti asmens higieną (2016 m. gruodžio 22 d. pažymos Nr. 4D-2016/1-1230 13, 14 punktai); atkreiptinas dėmesys, kad 2017 m. gegužės 26 d. pažymos Nr. 4D-2016/1-562 50 punkte Seimo kontrolierius konkrečiai ŠTI direktoriui rekomendavo *nustatyti tokią viršutinių drabužių skalbimų dažnį, kad būtų užtikrinta visų ŠTI laikomų asmenų teisė į saugią gyvenamąją aplinką bei tinkamos buities sąlygos*, įvertinant laisvės atėmimo vietose laikomų asmenų fizinės veiklos pobūdį, klimato sąlygas, sveikatos būkles ir kitus veiksnius, lemiančius viršutinių drabužių teršimąsi; 2017 m. birželio 29 d. ŠTI Seimo kontrolierių informavo, kad ŠTI buvo nustatyta nauja drabužių skalbimo tvarka, įtvirtinant galimybę visiems, t. y., ir nemokiems asmenims, viršutinius drabužius išsiskalbti nemokamai kartą į mėnesį; dėl šios priežasties yra neaišku, kuri ŠTI pateikta informacija Seimo kontrolieriui yra teisinga? Ar tiesa yra tai, kad nemokių asmenų teisė palaikyti asmens higieną buvo paneigiama net ir po Seimo kontrolieriaus 2017 m. gegužės 26 d. pažymos Nr. 4D-2016/1-562, o jam pateikti duomenys neatitiko tikrovės? Kartu pažymėtina ir tai, kad ŠTI pareigūnų pateiktoje naujai įsigaliojusioje Suimtųjų ir nuteistųjų viršutinių asmeninių drabužių, asmeninės patalynės skalbimo ar cheminio valymo paslaugos už asmenines lėšas įsigijimo, organizavimo ir apskaitos tvarkoje, patvirtintoje ŠTI direktoriaus 2019 m. rugsėjo 4 d. įsakymu Nr. 1/01-209, *nėra užsimenama* apie nemokių suimtųjų (nuteistųjų) galimybes išsiskalbti viršutinius drabužius, kas galimai patvirtina Seimo kontrolieriaus

nuoğastavimus dėl paneigiamos nemokių asmenų teisės palaikyti asmens higieną.

23. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Skundo dalis dėl ŠTI pareigūnų veiksmų (neveikimo), nesudarant sąlygų išsiskalbti drabužius, pripažintina pagrįsta.

ŠTI direktoriui Sauliui Rajunčiui rekomenduotina imtis priemonių, kad ateityje *visiems* ŠTI esantiems suimtiesiems / nuteistiesiems būtų sudarytos sąlygos išsiskalbti viršutinius drabužius, įvertinant laikomų asmenų fizinės veiklos pobūdį, klimato sąlygas, sveikatos būkles ir kitus veiksnius, lemiančius viršutinių drabužių teršimąsi.

Dėl KD pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai netinkamai išnagrinėjus Pareiškėjo kreipimąsi

24. Pareiškėjas skundžia 2019 m. rugpjūčio 22 d. KD raštą Nr. 2S-3583, kuris, jo teigimu, yra formalus ir nepagrįstas.

25. Nagrinėdamas pareiškėjų skundus KD, kaip viešojo administravimo subjektas, be specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, tarp jų, išsamumo principo, kuris reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį, ir objektyvumo principo, kuris reiškia, kad oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs. Pažymėtina, kad LVAT, atskleisdamas objektyvumo principo turinį, 2011 m. balandžio 19 d. nutartyje nurodė, jog laisvės atėmimo institucijų, t. y., ir KD, sprendimuose turi būti aiškiai nurodyti objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis pagrįsti sprendimo motyvai (šios pažymos 7.2, 8, 9, 12, 13 punktai).

26. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad 2019 m. liepos 24 d. Pareiškėjas raštu kreipėsi į KD dėl ŠTI pareigūnų veiksmų (neveikimo), susijusių su galimybėmis papildomai pasinaudoti dušu, išsiskalbti drabužius ir kt. Į šį Pareiškėjo kreipimąsi buvo atsakyta KD 2019 m. rugpjūčio 22 d. raštu Nr. 2S-3583, kuriame nurodoma, kad ŠTI pareigūnai savo veiksmais (neveikimu) nepažeidė jo teisių arba teisės aktų reikalavimų, atsakė į Pareiškėjo keliamus klausimus ir nurodė teisės aktų nuostatas, kuriomis pagrindė atsakymus. Šie KD nurodyti faktai ir argumentai nesutampa su šioje pažymoje padarytomis Seimo kontrolieriaus išvadomis, todėl vertintina, kad KD nepakankamai išsamiai įvertino visas Pareiškėjo kreipimosi tyrimui reikšmingas aplinkybes ir priėmė sprendimą, tik formaliai atitinkantį teisės aktų reikalavimus.

27. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Skundo dalis dėl KD pareigūnų veiksmų (neveikimo), netinkamai išnagrinėjus Pareiškėjo kreipimąsi, yra pagrįsta.

KD direktoriui rekomenduotina imtis priemonių, kad ateityje pareiškėjų skundai būtų tiriami atidžiai, įvertinant visas skunde nurodytas aplinkybes, o pareiškėjams teikiami atsakymai būtų išsamūs, pagrįsti objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAI

28. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nusprendžiama X Skundo dalį dėl ŠTI pareigūnų veiksmų (neveikimo), nesudarant sąlygų pasinaudoti dušu, pripažinti pagrįsta.

29. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nusprendžiama X Skundo dalį dėl ŠTI pareigūnų veiksmų (neveikimo), nesudarant sąlygų išsiskalbti drabužius, pripažinti pagrįsta.

30. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nusprendžiama X Skundo dalį dėl KD pareigūnų veiksmų (neveikimo), netinkamai išnagrinėjus Pareiškėjo kreipimąsi, pripažinti pagrįsta.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

31. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, ŠTI direktoriui Sauliui Rajunčiui rekomenduotina imtis priemonių, kad ateityje:

31.1. *visiems* ŠTI esantiems suimtiesiems / nuteistiesiems būtų sudarytos sąlygos pasinaudoti dušu ne rečiau kaip vieną kartą per savaitę, o, esant objektyvioms priežastims, būtų suteikta papildoma galimybė nusiprausti;

31.2. *visiems* ŠTI esantiems suimtiesiems / nuteistiesiems būtų sudarytos sąlygos išsiskalbti viršutinius drabužius, įvertinant laikomų asmenų fizinės veiklos pobūdį, klimato sąlygas, sveikatos būkles ir kitus veiksnius, lemiančius viršutinių drabužių teršimąsi.

32. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, KD direktoriui Virginijai Kulikauskui rekomenduotina imtis priemonių, kad ateityje pareiškėjų skundai būtų tiriami atidžiai, įvertinant visas skunde nurodytas aplinkybes, o pareiškėjams teikiami atsakymai būtų išsamūs, pagrįsti objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis.

33. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas